

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 2. julija 1856.

Mnogotere skušnje o reji svilnih červov.

Ker se sviloreja (reja židnih gosenc in pridelovanje žide) povsod čedalje bolj razširja, bi utegnili našim bravcem mikavno biti, da jim povemo marsikaj, kar je eden najimenitnejših svilorejcov v Lombardii, vitez Hanibal Ratti nam vediti dal. Vsaka drobtinica zna ob pravem času prav priti; naj se tedaj prevdari in poskusi.

Kitajci, kateri redé veliko svilnih červov, potresajo murvino perje, preden ga jim pokladajo, s prav drobno rajževo moko, katero červi kaj radi jedó. Gosp. Ratti je to večkrat skusil in se prepričal, da se prav dobro redé od tacega perja, ki je bilo z rajževo moko potreseno, — položil jim je pa tudi same rajževe moke brez perja, al nikdar se je niso dotaknili, če so bili tudi še tako lačni (gladni). Červi, katerim je gosp. Ratti pokladal z rajževo moko potreseno perje, so bili prav zdravi in močni, mešički (kokoni) so bili gostejši, težji in svetlejši.

Gosp. Ratti je potem skusil perje potresati s pšenično in koruzno moko, in pridelal je kokone, ki so bili sicer enmalo ložji od unih, ki jih je pital z rajževo moko in murvinim perjem, vendar so bili težji in bolji od tistih, katerim se je pokladalo po navadi le čisto perje.

Gosp. Ratti pa ni še pri tem ostal, ampak skusil je še krompir drobno zribati in ga potresel po murvinem perji, — červi so planili po tem še raji kakor po rajževi, pšenični in koruzni moki. Zato priporoča slavni svilorejec, naj bi se poskusil krompir na to vižo pokladati svilnim červom. Ako se poterdi to popolnoma, bi bil krompir velika pripomoč za rejo svilodov povsod, kjer nimajo samih murv zadosti.

Da se svilni červi osnažijo svojih očedkov, zakaj nesnaga jim škoduje, je dobro, ako se dobrega pol pavca (7 do 8 linij) dolge rezance režene slame rahlo po njih položi; červi zlezejo hitro na slamo, in ker potem lože sopejo, se kakor pomlajeni védejo in raji jim položeno perje jedó, je to očitna priča, da jim tekne taka strežba. Murvino listje se jim položi na mrežico, ki se iz konopnine splete in nad njimi razpne; červi zlezejo na njo, in v tem kadar jedó, je časa dovelj jim poprejšno posteljo očediti in novega perja na-njo položiti, kamor se potem červi spet vernejo.

Zraven vsega tega priporoča gosp. Ratti še sledeče: Perje, katero se červom poklada, naj je suho in ne toplo, blizo červov naj je tiho in zrak čist, ne da bi kdo tobak kadil ali kak drug duh ali smrad jih dražil, tudi kozli in kozé ne smejo blizo biti, — hram naj je snažen in tudi človek, ki jim streže; — lampica ponoči naj se tako postavi, da luč ne sveti ravno na červe. Na Laškem — pravi gosp. Ratti — skerbno pazijo svilorejci na vse to.

Kar se tiče murvinega drevja, priporoča skerbno gleštanje. Okoli vsakega drevesa naj se dvakrat na leto okoplje, da se zemlja zrahlja, posebno pa naj se na to gleda, da se le vsako drugo leto drevesom perje obra. Res je, da je pri takem ravnanju treba več drevés, ker eno leto se obrajo ene, drugo pa druge, — ali res je tudi, da kdor tako ravna, bo drevje veliko bolj in lepše si ohranil.

H koncu tega sestavka povemo še neko važno skušnjo. Gospa Lucija Merlo v Zagradi je že 11. majnika dobila kokone od červov, kateri so se o veliki noči iz jajčkov

izlegli; izperva jih je redila z spodej lubom murvinih vejic, potem pa z mladimi berstiči tako dolgo, dokler se ni perje razrastlo. Sr. (All. l. u. f. Z.)

Gospodarske skušnje.

(Skušnje z bivcom na vertu kmet. družbe v Ljubljani.) Na opom zadnjih „Novic“ dam vediti, da tudi na tukajšnjem kmetijskem vertu se je poskušnja z bivcom kaj dobro obnesla. Iz 28 lotov ga je prirastlo 69 funtov tako lepega zernja, da se od repnega težko razloči, in dasiravno tukaj še ni poskušeno, koliko da dá več olja memo goršice ali ogeršice, vendar ni dvomiti, da tako lepo zernje mora tudi v tem navadno ogeršico kar zlo prekositi. Je tedaj bivec vsega priporočevanja vreden, in mislim, da nobeno seme toliko dobička pri nas ne dá. Seje se v jeseni okoli sv. Mihela v gnojno zemljo malo rejši od reži; spomladi se zlo razkošati, in dozori sred mesca kresnika. Pleti, in če je mogoče, še malo okopati ga je treba že od začetka malega travna ali aprila, in potem kaj lepo raste. V boljši zemlji memo naše, ki pa vendar zlo ilovčna ne smé biti, mora pridelek še veliko obilniši biti, in taka njiva, ki jo bivec zlo izmolze, se prav še to leto za ajdovo setev oberne. Dobí se bivec tukaj pri nas na Poljanah po 30 kr. funt.

Na dvoru kmetijskega verta na Poljanah v Ljubljani 30. kresnika 1856. Zalokar.

(Da lanéne farbe voda ne odpere in ne premoči) se je poskušalo že to in uno, vendar nič ni pomagalo. Sedaj pa se je znajdel gotov pomoček za to in sicer ta-le: 1 lot v prah zdrobljenih šišek (Galläpfel) se dá kuhati v 12 lotih vode tako dolgo, da se pokuha tretji del vode; potem se precedí skozi platnen pert, in kadar se je lanéna farba posušila, naj se namaže s to šiškinjo vodo, in terpela bo tako dolgo kakor oljnata farba. Kolikor ima kdo z lanéno farbo namazanih stvari s to vodo prevleči, toliko več ali manj, se vé, da potrebuje vode in šišek, katerih se vselej vzame po gori povedani razmeri. Ker pa šiškinji stroj ima svojo moč le do mehkega lima, se mora polimana stvar tako s šiškinjo vodo namazati, da se lim do dobrega zmehča.

(Smolika (Gummifluss) se odpravi sadnemu drevju), ako se na večer prav mokra platnéna cunj obveže okoli bolne kože. Drugo jutro je smola tako mehka, da se dá z vlažno cunj lahko oddergniti. Zraven tega pa se bolno mesto, kjer se smola cedí, prav dobro oriba s kertačo, ki se v vodo pomaka, da se odpró po celi koži potne luknjice in da tako zamore drevo povsod dobro dihati.

Starozgodovinske čertice

O pomenu imena mesta Solva.

Spisal Davorin Terstenjak.

Domačemu starinoslovcu gosp. Knabel-nu ¹⁾ je ugodilo srečno dokazati, da mesto Solva je na lipniškem polji stalo. Mi smo z njegovimi dokazi, da je Solva poleg Lipnice stala, celó zadovoljni, in napotujemo vse, kateri hočejo

¹⁾ Glej: Knabl „Wo stand das Flavium Solvense des Plinius?“ v „Schriften des historischen Vereins für Innerösterreich“ stran 1 itd.

se z lego in imenitnostjo tega mesta bolj soznaniti, na njegov pretres; vendar zaveržemo Knabelnove terdenja, da so Solvljani bili Kelti in da vse podobe na spomenicih stare Solve so vzete ali iz gerškega ali latinskega bogočastja in življenja.

Mesto Solva se še omenjuje v listinah do leta 1075 po Kristusovem rojstvu, čeravno že bolj s popačenim imenom.

Naj starejša listina je od 20. novembra 890, v kateri kralj Arnolf nadškofu Dietmaru več posestev v Avstrii, na Štirskem, Koroškem in Ogerskem poklonuje. Dotične verste se tako glasijo ¹⁾: „Arnolfus divina favente gratia Rex.... Tradimus itaque atque firmamus ad predictum monasterium s. Petri, s. Rodbertis primitus Castellum s. Erntrudis... ad Sulpam civitatem Zuip vocatam cum omnibus juste ad eandem civitatem pertinentibus, cum quercetis et campis, sicut illa fossa, quae incipit de Moura et tendit usque ad Luonznizam, et ut Luonzniza et Sulpa de Alpibus fluunt, quicquid inter has duas amnes habemus, totum ad predictum monasterium concedimus, et forestum susel cum panno sicut in potestate antecessorum nostrorum fuit et nostra“.

Tukaj vidimo, da je „civitas Zuip“ stala tam, kjer se stekate reki Sulpa in Laznica v bližini Susela ne deleč od Mure. Reka, ktera se v pismu Arnolfovem veli Sulpa, se v listini Eberharda drugega veli Sulbe, „qui Sulbe in ore populi nuncupatur“ in „civitas Ziup“ se omenjuje v listini od 7. marca 970 v sosesčini „civitatis Lipniza“ ²⁾. Iz teh prikladov vidimo, da mesto Solva se je v devetem stoletju glasilo Sûpa, ker le iz oblike Sûpa je mogoča nemška tvarina Zuip, Ziup. S čerko z so Nemci v srednjem veku pogostoma izrazovali glasnik s; in glasnik u nemški ljud na Štirskem še dnešnji den rad izgovarja kakor ui, na primer: Luiben, to je: Lubno, diplomatsko in uradno Leoben.

Supa pa je postalo iz Solpa; glasnik l se je vokaliziral kakor to vidimo v besedah Kupa iz Kolpa, vuk iz volk serbski sô, vô za sol, vol.

Prestop glasnika v v glasnik p je naraven, ker se labijalci p, v, b, m izmenjujejo. Tako je Solpa postalo iz Solva.

Ker smo se prepričali, da Solva, Solba, Sulba, Sulpa, Supa so samo premembe slovenskih tvarin, nam tedaj še gré dokazati, da je Solva slovensko ime, in daje mesto dobilo ime po reki, kraj ktere je stalo.

Korenična oblika imena Solva je sanskritski sal, ktera je po gunirani obliki in izmeni glasnika l z r postala iz sři ³⁾. Sal pomenjuje po učenem Rosenu to kar sři, namreč „gehen“, „bewegen“. Tej koreniki odgovarja gerška ál, „springen“, „sich heftig bewegen“, latinski salio.

Z ohranjenim organskim glasnikom σ je postala v gerškem oblika σαλ z izvirnim pomenom močnega gibanja, n. pr., σάλος, „heftige schwankende Bewegung insbesondere des Meeres“, σαλεύω „heftig bewegen“, tudi σαλώω. Ostroumni Benfey pa pravi: „Von dem Begriffe des heftigen Beweogens sind vielfache Namen des Wassers, der Flüsse und Meere ausgegangen; so heisst im Sanskrit sar-it, Fluss, sar-i, Wasserfall; saras, Teich, mit l für r; sala, Wasser, salila, Wasser. Im Griechischen entspricht ál wieder mit Verlust des thematischen o statt álo, woraus im Nominativ álς lat. salum = sansk. sal-am, Meer, άλως, zum Meer gehörig“ ⁴⁾.

Da so stari Slovenci iz te korenike tudi stvarjali poznamljevanja za reke, poterjujejo živi prikazki, na priliko: Soča iz Solča, Sočava iz Solčava ⁵⁾, Sola, So-

lin, Solinec itd. Pa tudi sufiks va je slovenski, primeri: Nasva, Narva, reke na Ruskem. Naš slavní Šafařík misli, da se je polna oblika glasila Nasava, Narava, tako tudi Solava, po izpušenem glasniku a pa Solva ¹⁾.

Solva toraj pomeni kar: Aquae, Achen, mesto kraj vode, ktero še Nemec dnešnji den imenuje: Solm, Sulm, namesto: Solv, Solb, Sulb, in celó naravno, ker tudi v nemščini se labijalci p, v, b, m, izmenjujejo, na priliko: Alm, Falm, Huem namesto Alb, Alp, Falb, Hube, Lemberg za Löwenberg (Lvov), Bamberg za Babenberg ²⁾. Keltiški jezik ima kakor zendski za sanskritski glasnik s sorodni h; zatega voljo najdemo sansk. sara, gotiški salt, cimriški hal. Tako Solva ne more biti tvarina keltiškega jezika.

Na koncu tega pretresa še samo nekoliko čisto slovenskih imen iz kamenov stare Solve.

1. „Masculus DEVSI filius vivus fecit sibi“ etc. ³⁾. V tem napisu je ime Devsa čisto slovensko v obliki in koreniki in pomenu: Virginus, primeri zavoljo oblike imena: Jarsa, Mursa, Kobsa, Hnevsas.

2. „Publius Laelius Publii Libertus Heracla vivus fecit sibi et SAMVDAE Musonis filiae“ itd. V tem napisu najdemo čisto slovensko ime Samuda. Rodbine Samuda živijo v fari sv. Margarete na dravskem polju, v fari sv. Jurja na Ščavnici itd. Dalje še najdemo ženski imeni DVBNA in BVBNA. Žlahna rodbina Bubna se najde na Českem. Dubna pomeni Cerella, die Eichene.

3. L. „Memmio L. Lib. Liberali et SAMMAE Conjugi Patronus fecit“. Ime Samo je historisko in znano vsakemu Slovincu; dalje tvarine so: Samovit, Semovit, Semik, Semota, Semimisel, ktere se v naj starših poljskih listinah nahajajo.

4. „L. BOGIONIVS L. F. Fla. MISSICIVS Solva oriundus“. Ta napis sem že v lanskih „Novicah“ razložil.

Popotni spominki.

Dva dni v Goratanu. (Dalje.)

Pod noč 15. maja se pokaže našim, od vasi „Zgornji Log“ (Oberbrett) pridša perva sovražna divizija, in mahoma se začne strel med francozkimi prednjaki (Plänkler) in našo posado. Sovražnik, da bi svojo vojsko zbral, je iskal pripravnega mesta s tem, da je pričel nasipe kopati in skrivati se za-nje; pa močni strel naših ga urno nažgè k umiku. — V tamni noči dokonča sovražnik pričeto delo, pa veliko četo odpravi tudi po stezi, ki derži prek stermih gor in bujic po nasprotni strani doline v Rabelj in prisili s tem na umik one tri avstrijske kompanije, katerim je bilo naloženo obvarovati občenje Naborjeta in Predila z glavno vojsko. — Tako so bili naši prediljski junaki od vsih strani obdani, brez upanja pomoči.

Rano jutro 16. maja prično francoske baterije svoj ogenj vsipati na kladaro, pa brez vsega vspeha. Kmali potem udari sovražnik od vsih strani z naskokom proti našim, pa tudi ta poskus spodleti. Ljuti boj se začne; pa silen strel, ki je gromel od naših iz kladare, ne pusti protivniku predreti okopov. Posebno strelci, verlo dobro zunaj kladare razpostavljeni, so mnogo prederznežev, ki so se topovom bližali, posmodili po tleh in sledna nova skušnja Francozov je bila za-nje pogubljiva. — Vidši, da z bojem nič ne opravi, se začno z našimi dogovarjati. Francozki glasnik pride in vabi posado, da naj se podá, pa tudi te poskušnje so se razbile ob zvestobi naših junakov. „Ne bo nič!“ merzlo Herman glasniku odgovori. Zopet začne žvenketati orožje, puške rigajo vnovič ogenj, kar terpi do pozne noči, pa vse zastonj.

Noč, in z njo tišina nastane; le zadnji stoki padlih so se odmevali po drugekrat samotni dolini, ktero so zdaj močno

¹⁾ „Schriften des histor. Vereins für Innerösterreich“ I. zvezek, stran 21.

²⁾ Glej ravno imenovano knigo stran 22, 24.

³⁾ Glej: Benfey „Griechisches Wurzellexikon“ I. 60.

⁴⁾ Benfey r. o. str. 61.

⁵⁾ Solčava, Sočava, Sučava, reke na Ruskem; tudi na Štirskem je Sučava znana dolina divjo-romantiška, po nemškem Sulzbach. Pripovedi prebivavcev in geološke preiskave poterjujejo, da je vsa dolina kernica bila nekdaž z vodo napolnjena — jezero, zato ime Solčava. Pis.

¹⁾ Šafařík „Ueber die Abkunft* der Slaven str. 174.

²⁾ Grimm „Geschichte der deutschen Sprache“. Diefenbach „Vergl. Wörterb. der goth. Sprache“ II. 189.

³⁾ Napisi so vzeti po Knabelnovem berilu iz gori omenjene knige. Pis.